

[B] **AFSTAND OVERSCHRIJVEN.
HET RECENTE WERK VAN MARK BOOG**

Mark Boog (1970, dichter en romanschrijver) heeft in tien jaar een hecht en indrukwekkend oeuvre opgebouwd. Vijf dichtbundels publiceerde hij, vier romans, vier bibliofiele dichtbundels en andere uitgaven (waaronder een Gedichtendagbundel en een keuze uit zijn poëtisch werk). Kenmerkend voor zijn werk is de bedachtzame, reflexieve toon. Dat is bijvoorbeeld duidelijk te zien in *De encyclopedie van de grote woorden* (2005), bekroond met de VSB Poëzieprijs. De tientallen gedichten in dit boek behandelen ieder één clichématig groot woord uit het poëtische repertoire, zoals 'Natuur', 'Schoonheid' en 'Waanzin'. Het boek blikt terug op een poëtische wereld die niet meer de onze is, op een wereldbeeld waarin we het nog over Rechtvaardigheid en Zuiverheid konden hebben zonder het uit te proesten. Zelf neemt het nu en dan een plechtige toon aan, die vaak weer doorslaat in scherpe ironie.

Ook in Boogs romans gaat het meer over het waarnemen van de wereld dan over het beleven ervan. Maar terwijl zijn poëzie vaak een afstandelijke toon heeft, verkeren zijn romanpersonages vaak in dynamische situaties. In *De vuistslag* (2001) wordt de hoofdpersoon bij een cafégevecht neergeslagen, waarna hij in het ziekenhuis zijn leven overdenkt. De verwarde protagonist van *De warmte van het zelfbedrog* (2002) verlaat zijn huis om zich in het 'volle leven' te storten. De rechercheur in *Ik begrijp de moordenaar* (2009) probeert een verjaarde moordzaak op te lossen door zich gevaarlijk goed in de moordenaar in te leven. In al deze boeken zijn geweld en seks onder de oppervlakte aanwezig, terwijl zijn dichtbundels juist spelen met principes van zuiverheid en immanentie.

De naamloze hoofdpersoon van *Ik begrijp de moordenaar* is een typisch Boogpersonage. Hij heeft zich zo sterk met zijn baan geïdentificeerd, dat hij vergeten is zijn eigen leven te leiden:

Een jeugd heb ik nauwelijks gehad, een gelukkige noch een ongelukkige, ik kan me er althans weinig van herinneren. Daarna was er kabbelen, en nu, ineens, staat de ouderdom voor de deur, glimlachend, rustig, zelfverzekerd.

[...] Het werk was soms spectaculair, het leven niet. Ik pleegde de misdaden niet, ik onderzocht ze. Dat is van een geheel andere orde. En zelfs dat onderzoeken leek onwerkelijk, ernaast. Het raakte mij noch het onderzochte, schijnt het me achteraf toe.

Nu, vlak voor zijn pensioen, hervindt hij zichzelf op een paradoxale manier: door zichzelf meer dan ooit in een ander te verplaatsen. Zijn superieur zet hem op een moordzaak van dertig jaar geleden die allang verjaard is. Het is een hopeloze en nutteloze klus: ook de vermoedelijke moordenaar zelf is inmiddels overleden. Er valt weinig meer te bewijzen. De rechercheur kiest dan ook een ongebruikelijke strategie om de zaak te reconstrueren: 'dat ik mij inleef in hem, in X., in de moordenaar. Ik kopieer zijn gedrag, ik hou van zijn vrouw, ik denk zijn gedachten, ik volvoer zijn daad.' Het is zonde dat de ontwikkeling die zich in de roman voltrekt hier zo expliciet wordt opgeschreven, want dit identificatieproces wordt overtuigend genoeg getoond. In een aantal hallucinante scènes weten we niet meer waar de fantasie ophoudt en de realiteit begint:

Ik zie de scène door een waas van bloed, een vlies, strak over mijn hoofd getrokken als de panty van een bankoverval. [...] De plotselinge helderheid van geest, als het gehoor na geeuwen, het gedempte rood en zwart, het opdarrelende stof in de zonnestralen die door de kieren tussen planken dringen, de gestalte op de vloer. Kon ik die panty maar van mijn hoofd trekken, kon ik alles maar goed zien, was ik hier maar werkelijk.

De lezer ziet een catastrofe ontstaan door het eigenaardige handelen van de agent, die onder meer een affaire met de weduwe van de moordenaar ('mijn weduwe') begint. Het boek toont hoe pas in de geweldsdaad het leven voor deze rechercheur écht wordt. Pas door zelf de daad te voltrekken die hij in de rest van zijn leven alleen onderzocht heeft, kan hij het gevoel krijgen van vlees en bloed te zijn.

Het blijft onduidelijk of de man slachtoffer is van de omstandigheden of dat hij de zaak in de hand heeft. Uit het verslag blijkt dat hij de manipulaties

van de weduwe uitstekend doorziet, maar toch willoos is tegenover de ontwikkeling die zich voltrekt. Daarmee thematiseert dit boek de machteloosheid van de vrije wil tegenover het lot, een thema dat in dit oeuvre telkens op de voorgrond treedt. Ook wordt hiermee een relatie tussen lezer en personage gedemonstreerd die typerend is voor Boogs romans. Soms weet de lezer meer dan het personage en ontstaat dramatische ironie, soms krijgt de lezer juist het gevoel dat het personage beter op de hoogte is. Dat levert een bijzondere, gelaagde leeservaring op.

In *De encyclopedie van de grote woorden* lijkt de communicatiesituatie veel eenduidiger. Hier heeft een nadrukkelijke vertelstem het woord, die telkens het overzicht behoudt en dus boven de lezer is geplaatst. De wijsheden waarmee de gedichten doorspekt worden, zijn zo vormvast opgeschreven, en de stem lijkt zo overtuigd van het eigen gelijk, dat het soms ergerlijk wordt. 'De zinloosheid bespeelt de dag zoals de bijl het bos', 'Erger dan zonde: zonder / zonde te zijn', 'Rond te zien is zinloos, zoals alles, / maar het brengt tenminste kennis': stuk voor stuk zijn het uitspraken die zo kloppend zijn dat ze langs het cliché schuren. De ironische toon die vaak doorklinkt, maakt de gedichten luchtiger, maar dat lost niet alles op. Sommige gedichten zijn zo door en door sceptisch dat er weinig meer dan apathie uit spreekt. Pas als de gedichten beeldender worden, komt deze bundel meer tot leven. Zo beeldt een gedicht het geluk mooi uit als een kostbaar ding in een vitrine: 'Slechts tijdens het afnemen van de glasplaat / slaan we soms de ogen neer. De vochtige / doek hangt slap in onze handen. Zo mooi.'

Overtuigender dan deze bekroonde bundel zijn de twee boeken die Boog in 2010 publiceerde. *De grondsoldaat* is een reeks van zeven tienregelige gedichten waarin de verhouding tussen een anonieme soldaat en zijn publiek beschreven wordt. Doordat de bundel is opgezet als een beschrijving van een juridisch proces, komt er een narratieve lijn het boek in, die tegelijk weer door de suggestiviteit van de gedichten wordt doorbroken. Maar het fraaist is de nieuwe lange bundel *Er moet sprake zijn van een misverstand*, waarin de wijze toon die Boog vroegere bundels vaak kenmerkte zo goed als afwezig is. Daarmee roepen de recente gedichten heel andere referenties op. De *Encyclopedie* las ik met M. Vasalis in het hoofd ('En niet het snijden doet zo'n pijn, /

maar het afgesneden zijn'). Nu zijn het eerder Tonnus Oosterhoff en Hans Faverey die in de regels meeklinken:

Die, zich beklemmende, handen uitstak
naar andere leegten,
verder, kouder,
met draadarmen,
knokige polsen, verdund
tot in de verte

Je zou zeggen dat zulke abstracte poëzie, waarin niet meer de boodschap maar de taal op de voorgrond staat, een steriele leeservaring oplevert. Het tegendeel is waar. Deze bundel intrigeert veel meer dan het eerdere werk en laat ook meer interpretatie van de lezer toe. Een aantal gedichten behoort zelfs tot Boogs beste werk. 'Het kind is eerlijk en gekant' is een tekst waarin op een schitterende manier de worsteling van een kind met het leven wordt beschreven: 'Het kind is eerlijk en gekant / tegen leven. Het schreeuwt zich uit het lijf.' De slotregels suggereren dat de ik-figuur als vader de schuld draagt voor het leed dat leven heet: 'Zo waar als ik God ben, zo zal ik branden.' In zulke gedichten vindt Boog de perfecte balans tussen afstand en nabijheid, tussen emotie en reflectie.

LAURENS HAM

MARK BOOG, *Er moet sprake zijn van een misverstand*, Cossee, Amsterdam, 2010, 96 p.

MARK BOOG, *De grondsoldaat*, Uitgeverij 69, Hilversum, 2009,

MARK BOOG, *Ik begrijp de moordenaar*, Cossee, Amsterdam, 2009, 192 p.

MARK BOOG, *De encyclopedie van de grote woorden*, Cossee, Amsterdam, 2005, 80 p.